

HEVOSHETKET-VALOKUVAKIRJA

Pedagoginen dokumentointi työvälineenä
sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa

Riikka Nikola,
Opinnäytetyö,
Kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Nikola, Riikka. Hevoshetket-valokuvakirja – pedagoginen dokumentointi työvälineenä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Diak Itä, Pieksämäki kevät 2012. (37 s, 3 liitettä) Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK).

Opinnäytetyö on kehityspainotteinen produktio, joka koostuu 15 toimintakerrasta sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja kolmesta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiakkaalle yksilöllisesti kootusta Hevoshetket-valokuvakirjasta. Valokuvakirjat on koottu käyttäen pedagogisen dokumentoinnin menetelmää.

Ajatus pedagogisen dokumentoinnin käyttämisestä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa sai alkunsa ohjaajan halusta yhdistää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohella sosionomin työhön myös aiempaa, tuotesuunnitteluun liittyvää osaamista. Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää ohjaajan omia toimintatapoja ja sosiaalipedagogista hevostoimintaa sekä vahvistaa sen vaikutuksia ja auttaa lisäämään menetelmän tunnettavuutta. Opinnäytetyön avulla on haluttu osoittaa pedagogisen dokumentoinnin tarpeellisuus ja lisätä sen avulla asiakkaan palvelusta saamaa hyötyä. Yhteistyökumppanina työssä toimii Retkiratsut-talli Laukaasta.

Opinnäytetyön tuloksena voidaan todeta, että valokuvaus soveltuu hyvin pedagogisen dokumentoinnin välineeksi sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Asiakkaat kokivat kirjasta olevan hyötyä erityisesti muistona ja sen avulla lähipiiri voi saada tietoa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa koetuista asioista. Kirjan avulla saatiin toimintakerroista koottua yhtenäisen kokonaisuus.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään sosionomin (AMK) työssä keskeistä sosiaalipedagogista ajattelutapaa ja siihen liittyviä menetelmiä: sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja pedagogista dokumentointia. Kirja voi lisätä lapsen itseluottamusta ja vahvistaa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa saatuja kokemuksia.

Asiasanat: Sosiaalipedagogiikka, sosiaalipedagoginen hevostoiminta, pedagoginen dokumentointi, valokuvaus

ABSTRACT

Nikola, Riikka. Moments with horses – Photo book, pedagogical documentation as a tool in Sociopedagogical horse activity. 37 p., 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki. Spring 2012. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in Social Services. Degree: Bachelor in Social Services.

The thesis consists of 15 sessions of socio-pedagogical horse activity and three Moments with horses - photo books made individually for clients who have participated in socio-pedagogical horse activities. The photo books have been composed using pedagogical documentation.

The thought of using pedagogical documentation in socio-pedagogical horse activity came from the instructor's idea to combine socio-pedagogical horse activity with her earlier education product design. The purpose of this study was to develop socio-pedagogical horse activity and strengthen its effects and help to increase the recognizability of the method. The development of the socio-pedagogical horse activity in this thesis is based on the forming of working methods of the instructor and the added value for the customer. As a partner in this work has been the Retkiratsut –stables from Laukaa.

As a result of the study can be stated that pedagogical documentation and photography adapt well for a tool for socio-pedagogical horse activity. The customers felt that they benefit from the book especially as a memory and it helps to share information with the close family about the experiences in socio-pedagogical horse activity. With the photo book it was made possible to form a whole ensemble of the sessions.

The theory of the thesis deals with the socio-pedagogic point of view and the methods of socio-pedagogical horse activity and pedagogical documentation. The book may add the self-esteem of a child and strengthen the experience of the socio-pedagogical horse activity.

Keywords: Social pedagogy, socio-pedagogical horse activity, pedagogical documentation and photography

SISÄLTÖ

1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
3 SOSIAALIPEDAGOGINEN AJATTELU	8
4 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA.....	10
4.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittelyä	10
4.2 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet	11
4.3 Työmenetelmät sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa.....	13
4.4 Turvallisuus ja eettisyys sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa	11
5 PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI	15
5.1 Mitä on pedagoginen dokumentointi?	15
5.2 Valokuvakirja pedagogisen dokumentoinnin menetelmänä.....	16
5.3 Eettisyys pedagogisessa dokumentoinnissa.....	18
6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	19
6.1 Opinnäytetyön aihe	19
6.2 Opinnäytetyön toimintaympäristö	20
6.3 Opinnäytetyön vaiheet	21
6.4 Hevoshetket-valokuvakirjan toteutus	23
6.5 Opinnäytetyön tulokset.....	24
7 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTIA JA POHDINTAA	27
7.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan arviointia.....	27
7.2 Hevoshetket-valokuvakirjan arviointia.....	27
7.3 Opinnäytetyön arviointia	28
7.4 Yhteistyön arviointia	29
7.5 Opinnäytetyön eettisyys	29
7.6 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin aikana.....	30
7.7 Soveltamismahdollisuudet ja ehdotuksia jatkotyöskentelyyn	31
LÄHTEET.....	33
LIITE 1. Lupa -anomus valokuvien ja valokuvakirjan käyttöön	36
LIITE 2. Hevoshetket – valokuvakirjan saatekirje	37
LIITE 3. Palautekysely sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja Hevoshetket – valokuvakirjasta	38

1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Hevoset ovat uskollisia ystäviä ja luotettavia työtovereita. Niillä on viisi kertaa suurempi sydän kuin ihmisellä ja ne saavat sydämensä sykkimään ihmisen kanssa samaan tahtiin. Tule kanssani tallille, hevoset haluavat tutustua myös sinuun. (Mistral 2007.)

Kiinnostuin sosiaalipedagogiikasta elämyspedagogiikan kautta työskennellessäni leirikouluohjaajana Suomessa ja Isossa-Britanniassa. Pääsin hyödyntämään leirikouluohjaajan työssäni aiempia harrastuksen parissa hankittuja hevostaitojani ja ohjasin myös islanninhevosvaelluksia.

Sosionomin (AMK) koulutuksessa olen opiskellut sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja tähän opinnäytetyöhöni halusin yhdistää myös muotoilijan (AMK) koulutuksessa hankkimiani kädentaitoja. Opinnäytetyöni on osoitus siitä, että omat kokemukset ja taidot kannattaa yhdistää ja käyttää niitä omaa persoonaa tukevinä voimavaroina.

Opinnäytetyön idea sai alkunsa käynnistäessäni sosiaalipedagogista hevostoimintaa Retkiratsut-nimisellä tallilla Laukaassa. Järjestin 15 toimintakertaa ja otin opinnäytetyötä varten valokuvia toiminnan aikana, halusin hyödyntää dokumentit asiakkaiden käyttöön. Dokumenteista syntyi ajatus Hevoshetket-valokuvakirjasta, jonka toteutin opinnäytetyön aikana kolmelle asiakkaalle.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan dokumentoinnista ja sen käytännöistä löytyy vielä niukasti tietoa. Dokumentointi ja sen kehittäminen erilaisin välinein on kuitenkin jo koettu hevostoiminnassa tarpeelliseksi. Hevostoiminnan ohjaajat ovat kehittäneet apuvälineikseen erilaisia lomakkeita, muun muassa Honkanen on työssään kokenut kehittämistarpeeksi dokumentoinnin ja nuorten tallitoiminnan tavoitteiden kirjaamisen (Honkanen, Janttonen & Manner 2010, 14). Hän kuvailee tavoitelomaketta etukäteissuunnitelmaksi, joka ohjaa tavoitteellista kasvatustoimintaa (Honkanen ym. 2010, 34).

Myös Juvonen kokee dokumentoinnin puuttumisen merkittäväksi haitaksi sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kielellisiä erityisvaikeuksia omaavien lasten ryhmässä, eikä pidä käsin tehtyjä muistiinpanoja riittävinä. Jo yhden toimintakerran aikana tapahtuu

paljon asioita, eikä ole mahdollista nähdä, kuulla tai muistaa niitä kaikkia. Olisi hyvä, jos tilanteisiin pystyttäisiin palaamaan myöhemmin. Lisäksi hevosten kanssa työskennellessä ohjaajan on aina oltava tilanteen tasalla, jotta asiakkaiden turvallisuus pystytään takaamaan. Juvonen näkee dokumentoinnilla olevan merkitystä myös lasten kannalta, jotta he voisivat nähdä omia toimintatapojaan eri tilanteissa ja niistä voitaisiin keskustella jälkikäteen. Hänen mukaansa dokumentoinnin puuttumisesta on haittaa myös oman onnistumisen arvioinnissa. (Juvonen 2011, 34–35.)

Valokuvakirjan suunnittelun tukena ja opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä toimivat sosiaalipedagogiikka ja siihen pohjautuvat opinnäytetyössä käytetyt menetelmät: sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja pedagoginen dokumentointi. Olen perehtynyt kirjallisuuteen, joka liittyy dokumentoinnin ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan eettisiin lähtökohtiin sekä näiden menetelmien yhteisiin sosiaalipedagogisiin tavoitteisiin. Olen myös kirjannut käymiäni eettisiä pohdintoja läpi kirjallisen työn.

2 OPINNÄYTYTYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoitus oli järjestää asiakkaille sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja dokumentoida sitä. Dokumenteista oli tarkoitus kehittää sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan soveltuva tuote, jonka avulla toiminnan lomassa syntyneet dokumentit voidaan hyödyntää asiakkaiden käyttöön. Idean esikuvana oli ajatus varhaiskasvatuksessa käytettävästä kasvunkansiosta ja oppimista esittelevästä portfolioista. Prosessin aikana lopulliseksi dokumenttien hyödyntämistavaksi valikoitui valokuvakirja. Opinnäytetyön aikana järjestettiin 15 toimintakertaa ja työssä on toteutettu valokuvakirja kolmelle asiakkaalle heidän sosiaalipedagogisen hevostoimintansa aikana kertyneistä dokumenteista. Asiakkaille annettiin mahdollisuus osallistua kirjan sisällön suunnitteluun ja materiaalin tuottamiseen.

Valokuvakirjan katsoin tuovan hyötyjä sekä asiakkaalle, itselleni toiminnan järjestäjänä sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tunnettavuudelle. Valokuvakirjan pääasiallisena tarkoituksena oli antaa asiakkaalle mahdollisuus nähdä itsensä toimimassa hevosten kanssa ja vahvistaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuutta. Satunnaisista käyntikerroista oli tarkoitus saada asiakkaille yhtenäinen kokemus lopputuloksen avulla. Kirja voi toimia myös muistona, keskustelun välineenä ja auttaa edistymisen seuraamisessa. Sen kautta asiakkaan lähipiiri voi saada tietoa asiakkaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kokemista asioista, ja sitä voidaan hyödyntää myös asiakkaan kasvat- ja kuntoutussuunnitelman tekemisessä.

Valokuvakirjan avulla voin seurata asiakkaan edistymistä ja saan uuden välineen keskustella asiakkaan kanssa aiemmin tehdyistä asioista. Tämä antaa mahdollisuuden saada lisätietoa asiakkaan omasta näkökulmasta erilaisiin tilanteisiin sekä seurata omaa kehittymistäni ja reflektoida omaa työtäni. Tuotteen avulla toivon saavani lisäarvoa hevostoimintaa tarjoavalle yritykselleni sekä erottuvani muista alan yrittäjistä sekä saavani uusia asiakkaita. Valokuvakirjaa tulen käyttämään apuna tiedonvälityksessä tehdessäni yhteistyötä asiakkaan lähipiirin ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Valokuvakirjan tarkoituksena on samalla välittää tietoa sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja lisätä sen tunnettavuutta sekä kehittää sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

3 SOSIAALIPEDAGOGINEN AJATTELU

Yhteiskuntatieteisiin pohjautuva sosiaalipedagogiikka saapui 1990-luvulla Suomeen täydentämään kasvatustieteitä (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9). Sosiaalipedagogiikan ajatuksellinen ja toiminnallinen perusta luotiin 1960- ja 1970 -lukujen sosiaalitieteellisessä keskustelussa. Sosiaalipedagogiikka on kautta historian kehittynyt merkittävimmin yhteiskunnan kriisitilanteissa, kun yksilöiden subjektiisuus on ollut uhatuna. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 40.)

Sosiaalipedagogiikassa yhdistyvät termit, sosiaalinen ja pedagoginen, kuvaavat hyvin sosiaalipedagogisen toiminnan päämääriä, joita ovat kasvaminen yksilönä sekä yhteisön jäsenenä (Orava 2010, 9). Sosiaalipedagogiikassa tarkastelun kohteena ovat erityisesti yksilön ja yhteisön välinen suhde sekä yksilön integroituminen yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa pyritään parempaan elämään. (Kurki ym. 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikka elää yhteiskunnan mukana vastaten arjessa tapahtuviin muutoksiin. Aiemmin kiinnostuksen kohteina olleista lapsista ja nuorista ajattelutapa on muoutunut kattamaan koko elämänkaaren. Ajattelutavan sovellettavuus näkyy myös siinä, että sosiaalipedagogiikan soveltajien omat arvot, uskomukset, aatteelliset sitoumukset vaikuttavat toiminnan sosiaalisiin ja kasvatuksellisiin tavoitteisiin. (Kurki ym. 2006, 9.)

Sosiaalipedagogiikan periaatteena on jonkinlaisen uhan alla olevien ihmisten integroiminen yhteiskuntaan. Kun esimerkiksi syrjäytyminen uhkaa heikentää elämänlaatua ja hyvinvointia, voidaan sosiaalipedagogiikan keinoin auttaa ihmisiä, joiden mahdollisuudet ovat jollain tavoin kaventuneet. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on sosiaalisten ongelmien pedagoginen ehkäisy ja lievittäminen. Tarkoituksena voi olla järjestää korjaavaa toimintaa, mutta sen pääpaino on syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Sosiaalipedagogiikka ottaa huomioon yhteiskunnalliset ja yhteisölliset näkökohdat ja se samalla tähtää parempaan tulevaisuuteen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 108–109.)

Sosiaalipedagogiikka antaa toiminnallisuudellaan välineitä kohdata sosiaalisten ongelmien kanssa eläviä ihmisiä (Hämäläinen 2001, 29). Sosionomin ammattikorkeakoulutus tähtää itseohjautuvaan, kehittäväan, tutkivaan ja refleksiiviseen ammattitaitoon. Samaan päämäärään tähtäävät myös sosiaalipedagogiikan tavoitteet tarkoituksenaan tukea ihmistä kasvamaan täysivaltaiseksi kansalaiseksi, joka pystyy kasvattamaan itse itseään. Sosiaalipedagogisen kasvatuksen tavoitteena on vahvistaa ihmistä, jotta hän kasvaisi itseohjautuvaksi subjektiksi, joka pystyy tekemään omista tarpeistaan lähteviä persoonallisia valintoja. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 35.)

Sosiaalipedagogiikassa käytetään työkaluna sosiaalisen diagnoosin tekemistä, sen kautta hahmotetaan asiakkaan sosiaalista todellisuutta ja ympäristöä. Sosiaalipedagogisen toiminnan tarkoituksena on auttaa yksilöä etsimään omaa paikkaansa yhteiskunnassa, tuoda ihmiset yhteen ja auttaa ottamaan yhteisölliset resurssit käyttöön. Näin se helpottaa yksilöllistä ja yhteisöllistä kasvua. (Mäkinen ym. 2009, 110.)

Sosiaalipedagogiikan keinoina käytetään toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä, elämyksellisyyttä, ja ihmisen omia sekä yhteisöllisiä voimavaroja. Sen tavoitteena on innostaminen, vapaus osallistua, aktiivinen kokeminen, itsensä ohjaaminen ja osallistuminen. (Mäkinen ym. 2009, 110–113.)

Yhteiskunta on menossa vauhdilla sosiaalipedagogiseen suuntaan, jossa kehitetään asiakaslähtöisiä palveluja, korostetaan etiikkaa ja ihmisarvoa. Sosiaalipedagoginen ajattelu näkyy nykyään sekä sosiaalialan ja yhteiskunnan käytännöissä. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 35.)

4 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA

4.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittelyä

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kehitetty Suomessa 2000-luvun alussa keinoksi syrjäytymisen ehkäisyyn. Menetelmässä hyödynnetään samanaikaisesti yhteisöllisyyttä ja eläinavusteista kuntoutusta. Yhteisöllisessä hevosen kanssa toimimisessa päämääränä on sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen. (Kjaldman 2010,1.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagoginen menetelmä, jossa hyödynnetään hevosta ja talliympäristöä. Vaikka toiminta on suunnattu pääasiallisesti lapsille ja nuorille, sitä voidaan käyttää koko ihmisen elinkaaren ajan, ja toimintaan voivat osallistua kaikki hevosten kanssa toimimisesta kiinnostuneet. (Orava 2010, 6.)

Sosiaalipedagogisen Hevostoimintayhdistyksen laatimien eettisten ohjeiden mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta pyrkii lisäämään yksilön ja ryhmien osallisuutta, jotta yksilön jäsenyys yhteiskunnassa vahvistuisi. Toiminnan tarkoituksena on tukea yksilön tai ryhmän kiinnittymistä yhteisöihin, joihin kuuluminen on heille itselleen merkityksellistä. Toiminnan avulla ohjataan tunnistamaan omia voimavaroja ja tuetaan niiden ottamisessa käyttöön. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa seurataan sosiaalipedagogiikan periaatteen mukaisesti myös yhteiskunnallisia muutoksia. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011.)

Sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta on tehty viime vuosina useita käytännön toimintaan pohjautuvia määritelmiä. Esimerkiksi Orava (2010) kuvaa Pro gradu -tutkielmassaan laajasti sosiaalipedagogisen hevostoiminnan päämääriä ja toteutusta hevostoiminnan ohjaajien näkökulmasta. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan määrittelylle on ollut tarvetta, sillä tutkimustietoa suosiotaan kasvattaneesta toiminnasta ei ole vielä ollut. (Orava 2010, 6.)

Erilaisten määritelmien antama kuva hevostoiminnasta on monimuotoinen, mikä johtuu toimijoiden erilaisista taustoista ja koulutuksista. Työtä tehdään omista lähtökohdista käsin, sillä toimintaan vaikuttavat toiminnan ohjaajan teoreettinen ja maailmankatso-

muksellinen tausta. (Pakarinen 2009, 14.) Ohjaaja luo asiakkaan kanssa omalla toiminnallaan yksilöllisen ja ainutlaatuisen suhteen. Näin toimiessaan hän tutustuu asiakkaisiin inhimillisinä persoonina, jolloin asiakkaan on mahdollista kokea oman olemassaolonsa tärkeys ja merkityksellisyys. (Semi 2012.)

4.2 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet

Sosiaalipedagogiikka tähtää syrjäytymisen ehkäisyyn, mutta sen avulla voidaan tukea kaikkien yksilöiden arjessa selviytymistä. Sosiaalipedagogiikan avulla saavutetut subjektiiviset kasvun- ja oppimisen prosessit ovat ainutkertaisia ja ne tähtäävät sekä elämänhallintaan, että itsenäisyyteen. (Saastamoinen 2007.) Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet ja toiminnan päämäärät asetetaan yleensä asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tavoitteissa on kuitenkin nähtävissä asiakkaasta riippumattomia yhtäläisyyksiä ja kerroksellisuutta. Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyviä tavoitteita ovat muun muassa toimintaan sitoutuminen, yksilöllisen kasvun tavoitteet, sosiaalisen kasvun tavoitteet sekä asiakkaan subjektiivisuuden, voimaantumisen ja elämänhallinnan tukeminen. (Orava 2010, 42.)

Hevostoiminnan tavoitteiden toteutumisen seuraamisessa on käytössä erilaisia käytäntöjä. Tavoitteiden toteutumista voidaan seurata havainnoimalla toimintaa ja keskustelemalla toiminnan jälkeen ja joillakin ohjaajilla on käytössään lomake tavoitteiden seuraamista varten. Tavoitteista keskustellaan asiakkaan lisäksi yleensä huoltajan tai lähettäjätahon kanssa. Lomaketta voidaan hyödyntää erityisesti perhekodeissa, joissa hevostoiminnan tavoitteet olivat osana laajempaa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Oleellista Oravan tutkimuksen mukaan on, että tavoitteet jaetaan niin pieniin osiin, että niiden saavuttaminen on mahdollista ja asiakas saa onnistumisen kokemuksia. (Orava 2010, 50.)

4.3 Työmenetelmät sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa käytettäviä työmenetelmiä voidaan tarkastella kahdesta erilaisesta näkökulmasta. Menetelmät voivat pohjautua joko sosiaalipedago-

giikkaan tai olla konkreettisia, hevosen kanssa toimimisen eri muotoja, kuten sen hyvinvoinnista huolehtiminen ja hevosen kanssa vuorovaikutuksessa toimiminen. (Orava 2010, 51–53.)

Konkreettisissa menetelmissä hyödynnetään hevosen ominaisuuksia, joiden kautta vaikuttavia ydinasioita ovat: hevosen läsnäolo, hevosen ja ihmisen välinen vuorovaikutus, hevosen lajinmukainen käyttäytyminen ja hevosen fyysiset ominaisuudet sekä hevosen käyttäminen vertauskuvana. (Orava 2010, 65.)

Hevonen ei aina ole läsnä konkreettisessa tekemisessä, mutta se on toiminnan motiivi. Huolenpitoon ja hevosen käsittelyyn liittyviä tehtäviä ovat esimerkiksi hevosen ruokinta, harjaaminen ja kavioiden puhdistus, lääkintä, taluttaminen ja varustaminen ratsastukseen tai ajoon. Ratsastus ja muut harjoitukset hevosen selässä voivat sisältää muun muassa ratsastustaitojen opettelua, maastoratsastusta, pelejä, leikkejä ja jumppaa hevosen selässä. Hevosen ajamiseen asiakas voi osallistua oman toimintakykynsä mukaan, joko istumalla kyydissä tai osallistumalla itse ohjastamiseen. Hevosta ajetaan vuodenajan mukaan sopivalla välineellä, eli kärryillä tai reellä. (Orava 2010, 51–56.)

Maasta käsin työskenneltäessä harjoitellaan hevosen hallintaa, tehdään kävelylenkkejä hevosen kanssa, juoksetetaan liinassa tai juoksetetaan tai hypitetään hevosta irrallaan. Vapaana olevien hevosten lajinmukaisen käyttäytymisen seuraaminen antaa mahdollisuuden käyttää hevosta vertauskuvana. Asiakas voi hevosia tarkkaillaan harjoitella omien tunteidensa, vuorovaikutuksen ja kommunikaation tiedostamista sekä hahmottaa paremmin yhteisön toimintaa. Aistiharjoituksissa käytetään hyväksi hevosen fyysistä olemusta, hevosta kosketellaan ja silitellään sekä haistellaan. Toimintaan talliympäristössä sisältyvät esimerkiksi tallin ja sen ympäristön puhtaanapito ja muut tallityöt, kuten varusteiden huoltaminen, heinätyöt, aitojen kunnostaminen ja tarhojen siivous. (Orava 2010, 53, 57–58.)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa sosiaalipedagogiikan toimintaperiaatteiden kautta toiminnan ydinasioita ovat arjen eläminen, pedagoginen suhde, elämyksellisyys, toiminnallisuus ja yhteisöllisyys (Orava 2010, 65). Sosiaalipedagogiikkaan pohjautuvia menetelmiä ovat keskustelu, kirjoittamismenetelmät, yhteistoiminnalliset menetelmät sekä ruokailuhetket. Keskustelu voi tapahtua toiminnan ulkopuolella tai sen aikana tai

keskustelussa hevonen voi toimia vertauskuvallisena välineenä. Kirjoittamismenetelmät voivat sisältää esimerkiksi oman elämäntarinan kirjoittamista, aarrekarttatyöskentelyä tai tallipäiväkirjan kirjoittamista ja kirjallisia kotitehtäviä. Yhteistoiminnallisilla tehtävillä tarkoitetaan pari- tai ryhmätyöskentelyä ja ruokailuhetket koostuvat sekä arkisista, että elämyksellisistä tilanteista hevostoiminnan lomassa. (Orava 2010, 60.)

4.4 Turvallisuus ja eettisyys sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa

Kuten kaikkeen harrastustoimintaan, myös hevosten kanssa toimimiseen liittyy riskejä. Hevonen on suurikokoinen saaliseläin ja se toimii lajilleen tyypillisesti laumaeläimen tavoin. Hevosen kanssa työskenneltäessä on tunnettava hevosen ominaisuudet ja otettava huomioon muun muassa sen luontainen pakoreaktio stressitilanteessa. (Kaimio 2004, 25–29.)

Kuluttajavirasto on laatinut Kuluttajaturvallisuuslakiin perustuvat ohjeet ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi. Ohjeen mukaan toiminnan harjoittajan on tunnistettava toimintaansa liittyvät riskit ja tiedotettava niistä asiakkaille. Useilla talleilla on myös laadittu asiaankuuluva turvallisuusasiakirja, josta ilmenevät muun muassa mahdolliset riskit ja suunnitelma niiden hallitsemiseksi. Asiakkaat voidaan vakuuttaa yrityksen toimesta toiminnan vastuuvakuutuksella ja heille on kerrottava, jos heitä ei ole tapaturmavakuutettu toiminnan järjestäjän puolesta. (Kuluttajavirasto 2004.)

Myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan lähtökohtana on toiminnan turvallisuus ja toiminnassa noudatetaan eläinsuojelulakia. Turvallisuus on huomioitava psyykkiseltä, fyysiseltä ja sosiaaliselta kannalta. Asiakkaiden turvallisuus on taattava käyttämällä toimintaan soveltuvia hevosia, jotka on koulutettu tehtäväänsä. Myös hevosten varusteiden on oltava asianmukaisessa kunnossa. Avustavat henkilöt on perehdytettävä tehtäväänsä ja heillä on oltava riittävästi tietoa toiminnan tavoitteista. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011.)

Sosiaalipedagogisen Hevostoimintayhdistyksen eettiset ohjeet on laadittu yhdistyksen jäsenten yhteiseksi ohjeistukseksi. Eettisten ohjeiden mukaan toiminnan harjoittaja vastaa työnsä laadusta ja turvallisuudesta. Hänen on tiedostettava omat taitonsa ja rajoit-

teensa sekä huolehdittava omasta työkyvystään. Toiminnan harjoittajan tehtävänä on myös huolehtia oman ammattitaitonsa kehittamisestä sekä mahdollisuuksiensa mukaan kehittää sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Toimintaa on kieltäydyttävä toteuttamasta silloin, kun se ei ole asiakkaalle tarkoituksenmukaista. Asiakas on tarvittaessa ohjattava muiden palvelujen piiriin. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011.)

On tärkeää, että asiakkaalle ja hänen huoltajalleen kerrotaan selkeästi toiminnan periaatteista sekä riskeistä. Toiminnan harjoittajan ja asiakkaan suhde on aina luottamuksellinen ja toiminnan harjoittajaa sitoo vaitiolovelvollisuus. Toimintaa suunnitellaan asiakaslähtöisesti ja sen tuloksia arvioidaan. (Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011.)

Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ei anna eettisissä ohjeissaan asiakastyön dokumentointiin liittyvää ohjeistusta. Esimerkiksi perhekodeissa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet saattavat olla osa laajempaa kasvatus- tai hoitosuunnitelmaa. Osalla toiminnan järjestäjistä on käytössä lomake tavoitteiden seuraamista varten, mutta toiminnan kannalta ei ole tarpeen kerätä omaa asiakasrekisteriä. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan on välttämätöntä saada asiakkailta tietoonsa ainoastaan heidän turvallisuuteensa vaikuttavia tietoja terveydentilasta. Asiakkaan kehittymisen ja oppimisen seuraamista varten tehtävästä dokumentoinnista ei ole vielä olemassa yleisesti tiedossa olevia käytäntöjä. (Orava 2010, 50.)

5 PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI

5.1 Mitä on pedagoginen dokumentointi?

Dokumentoinnilla tarkoitetaan yleensä asiakkaasta laadittavia asiakirjoja sekä asiakas-suhteessa ja palvelutapahtumissa syntyvien tietojen, kuvien ja äänitteiden tallentamista. Henkilötietolain mukaan dokumentoinnin avulla on mahdollista kuvata ja todentaa asiakasprosessin tapahtumia ja kulkua. Dokumentointi on avuksi toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja seurannassa. (Henkilötietolaki 1999.)

Erityisesti varhaiskasvatuksen työmenetelmänä käytetty pedagoginen dokumentointi on oppimisen tutkimiseen ja työn kehittämiseen liittyvä menetelmä, jonka tarkoituksena on tehdä oppimisesta näkyvää. Pedagogisen dokumentoinnin avulla on mahdollista tarkastella oppimis- ja lähestymistapoja käsiteltäviin asioihin. Dokumentoitu aineisto toimii materiaalina pedagogisten projektien suunnittelussa, tutkimustyössä ja jatkokoulutuksessa sekä eri tahojen kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Heinimaa 2011, 280.)

Oppiminen ja tiedonrakentamisen prosessi hahmottuu pedagogisen dokumentoinnin avulla kun dokumentteja tarkastellaan yhdessä oppijan kanssa, jolloin oma oppimisprosessi on mahdollista tiedostaa. Dokumenttien avulla voi palata koettuihin asioihin, arvioida työskentelyä ja tehdä itsearviointia sekä reflektointia monilla tasoilla. Esimerkiksi päiväkodissa opettaja voi hyödyntää dokumentointia keskittyen työssään siihen, mitä halutaan oppia, eikä siihen, mitä hän tahtoo opettaa. (Heinimaa 2011, 280.)

Käynnissä oleva luova muutosprosessi on mahdollista taltioida pedagogisen dokumentoinnin avulla. Pedagogisessa dokumentoinnissa dokumentoinnin välineenä voidaan käyttää esimerkiksi toiminnan tai keskustelujen nauhoittamista, valokuvaamista, videointia ja kirjoittamista tai piirtämistä. (Heinimaa 2011, 280.)

Oppiminen on henkilökohtainen prosessi, jossa dokumenttien avulla jokainen voi oman kehitystasonsa mukaisesti havainnoida ja rakentaa mielikuvia oppimistaan asioita. Esimerkiksi valokuvien kautta voi tutkia itselleen merkityksellisiä toimintatapoja tai menetelmiä ja saada niistä palautetta toisilta käyttäen niitä keskustelun välineenä. Myös kas-

vattaja voi saada niiden avulla merkityksellistä tietoa lapselle tärkeistä asioista, kiinnostuksen kohteista sekä lapsen käsityksestä oppijana. Tilanteita voidaan näin pohtia yhdessä ja lapsen näkemykset tilanteista antavat myös kasvattajalle mahdollisuuden avartaa näkemystään kyseisen lapsen tavasta oppia ja molempien on näin mahdollista reflektoida omia kokemuksiaan. Reflektointi erottaa pedagogisen dokumentoinnin muunlaisesta raportoivasta taltioinnista. (Rintakorpi 2010, 13, 18.)

Dokumentointi mahdollistaa osallisuuden jatkumon lapsen ja hänen läheistensä välillä, koska dokumentteja on mahdollista tarkastella jälkikäteen ja toisissa ympäristöissä. Osallisuus lisääntyy myös, koska prosesseja arvioidaan lapsen kannalta ja näkökulmasta. Tällöin lapsi ei ole objekti vaan osallinen omassa kasvatuksessaan. (Rintakorpi 2010, 13.)

5.2 Valokuvakirja pedagogisen dokumentoinnin menetelmänä

Valokuvakirjat ovat levinneet Suomeen Yhdysvalloista, jossa scrapbooking, eli muistokirjojen tekeminen on ollut suosittua jo pitkään. Muistokirjoja on koottu harrastuksenomaisesti erilaisilla tekniikoilla monista elämäntapahtumista, kuten syntymäpäivistä, häistä ja vuosipäivistä. Perinteisesti taidokkaat muistokirjat on koottu askartelemalla ja yhdistelemällä kirjoihin valokuvia, lehtileikkeitä, tekstejä ja piirustuksia. (Lee 2009.)

Digitaalitekniikka on tuonut uusia mahdollisuuksia myös muistokirjojen tekemiseen. Valokuvakirjojen suosio on kasvanut niiden tultua kuluttajien saataville perinteisten kuvavalmistamojen kautta. Kirjoja voi valmistaa Internet-sivuilta ladattavalla suunniteluohjelmalla, jolla on mahdollista koostaa digitaalisista valokuvistaan itse tehty valokuvakirja. Käyttäjän tietokoneelta valmis kirja siirretään kuvavalmistamon palvelimelle, josta aineisto tulostetaan kuvakirjaksi. Valokuvakirjojen laatu ja kuvavalmistamoiden tarjonta ja taitto-ohjelmat vaihtelevat suuresti eri yritysten välillä. (Viinikainen 2010, 1.)

Valokuvakirja on oivallinen tapa koota yhteen tietystä aiheesta kootut kuvat ja lisätä niiden yhteyteen aiheeseen liittyvää tekstiä. Kirja säilyttää tärkeät muistot yhdessä pai-

kassa ja sitä voi katsella aina halutessaan, eikä kuvien katselu ole sidottu tietokoneen ruutuun. (Cision Wire 2007.)

Valokuvakirjan sisältö koostuu tekijän siihen lisäämistä kuvista ja tekstistä. Valokuvaus on kuvallista viestintää ja kuvissa näkyy kohteen lisäksi kuvaaja itse. Kuviin heijastuvat kuvaajan tekemät valinnat sekä hänen asenteensa kuvauskohdetta kohtaan ja taitonsa ottaa kuvia. Kuvaaja voi teknisen osaamisen ja kuvallisen ilmaisun hallinnan avulla tuottaa katsojalle merkityksellisiä valokuvia. Valokuvaaja voi kuvillaan korostaa omaa näkemystään, mutta lopullisen tulkinnan kuvasta tekee kuitenkin katsoja. Myös kuvien julkaisemiseen liittyvä asiayhteys ja yleiset kommunikoinnin periaatteet vaikuttavat tulkinnan muodostamiseen. Muistiin tallentuneet tuoksut, äänet, tunteet ja muistikuvat muodostavat yhdessä valokuvan kanssa jokaiselle katsojalle ainutlaatuisen kokonaisuuden. (Hietaharju 2010, 4-5.)

Valokuvaa ja valokuvausta käytetään menetelmänä myös erilaisissa terapioissa. 2000-luvulla suosioon noussut Miina Savolaisen kehittämä voimauttavan valokuvauksen menetelmä ei kuitenkaan ole terapiamuoto, vaan se perustuu sosiaalipedagogiikkaan. Siinä valokuvan avulla pyritään kuvauksen kohteena olevan ihmisen voimantunteen lisäämiseen eli voimautumiseen. Voimauttavan valokuvan menetelmän avulla päästään tutki-
maan kuvattavan elämäntarinaa, perhesuhteita ja erilaisia rooleja. Menetelmä auttaa hajanaisten ja tunnepitoisten asioiden käsittelyssä ja siinä korostuu kuvaustilanteiden vuorovaikutteisuus. Voimauttavan valokuvauksen ideologiaan liittyy myös tasavertaisuus, joka on mahdollista saavuttaa ainoastaan kokemalla voimauttavan valokuvauksen prosessi omakohtaisesti ennen sen käyttämistä ammatillisesti asiakastyössä. (Savolainen 2008, 196–197.)

Pedagogisen dokumentoinnin menetelmänä käytettävä valokuvakirja muistuttaa voimauttavan valokuvauksen menetelmän lisäksi portfolioa, jota käytetään henkilökohtaisen osaamisen ja asiantuntijuuden osoittamiseen. Portfolion tarkoituksena on jäsentää tehtyjä asioita ja omaa toimintaa. (Jyväskylän yliopisto 2012.) Myös varhaiskasvatuksessa käytettävä kasvunkansio on yksi portfolion pedagoginen sovellus. Kasvunkansio helpottaa lapsen kehityksen seuraamista ja sen tarkoituksena on välittää tietoa ja lisätä vuorovaikutusta päiväkodin ja lapsen perheen välillä. Kasvunkansion, kuten portfolion-

kin tekemiseen löytyy monenlaisia erilaisia tekniikoita muovitaskukansioista aina digitaalisiin versioihin ja lopputulos on tarkoituksella tekijänsä näköinen. (Vuorinen 2012.)

5.3 Eettisyys pedagogisessa dokumentoinnissa

Dokumentointi ja asiakastietojen käsittely vaatii tarkkaa ammatillista harkintaa, sillä asiakkaasta saa kirjata ainoastaan niitä tietoja, joita työntekijä tarvitsee tehtävänsä hoitamiseen (Henkilötietolaki 1999). Erityisesti lasten kanssa työskenneltäessä on heidän etunsa huomioitava kaikessa toiminnassa ja pyrittävä toimimaan lastensuojelulaissa mainittujen ennaltaehkäisevien periaatteiden mukaan. Aikuisten tehtävänä on huomioida lapsen näkemys lapsen elämää koskevissa asioissa ja mahdollistaa lapsen osallisuus kuuntelemalla hänen mielipiteitään. Vaikka lapsi ja nuori vielä tarvitsevat aikuisten suojelua ja huolenpitoa, heidät tulisi siitä huolimatta nähdä oman elämänsä aktiivisina toimijoina. (Sosiaaliportti 2012.)

Toteutuva ja lisääntyvä osallisuus antaa lapsille ja nuorille heidän yhteiskunnallisten oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa kautta kokemuksen heidän olemassaolonsa tärkeydestä. Lapsen tärkein yhteisö ja kasvuympäristö on hänen perheensä, johon kuuluvat vanhemmat tai huoltajat ja sisarukset. Siitä syystä ehkäisevää työtä on toteutettava lapsen ja hänen perheensä kanssa yhdessä. Kaikki lapsille ja nuorille suunnatut palvelut ovat kasvuympäristöinä yhtä merkittäviä, koska myös niillä on vaikutusta hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen. Myös palvelun laatu on tärkeä tekijä lasten hyvinvoinnin varmistamisessa ja ylläpidossa. Laadun avulla voidaan edistää lasten kasvuoloja. Eri sektorien välillä tehtävä moniammatillinen yhteistyö on välttämätöntä, jotta lapsen etu voidaan taata. Lapsen etu toteutuu yhteistyössä parhaalla mahdollisella tavalla kun työntekijä hahmottaa palvelujen nivelkohdat ja palvelupolut. (Sosiaaliportti 2012.)

Lasten kanssa tehtävässä ennaltaehkäisevässä työssä on käytävä refleksiivistä pohdintaa, jotta voidaan tunnistaa lasten ja nuorten elämään vaikuttavat rakenteelliset tekijät ja ajalle tyypilliset ilmiöt. On tärkeää ottaa huomioon sähköisten viestimien, kaupallisuuden ja viihdetarjonnan negatiiviset vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin. (Sosiaaliportti 2012.)

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

6.1 Opinnäytetyön aihe

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on suhteellisen uusi ala. Vielä ei löydy paljonkaan tutkittua tietoa siitä, kuinka erilaiset työmuodot sopivat työskentelyyn erilaisten kohde-ryhmien kanssa. Tämä antaa toimijoille vapauden toteuttaa hevostoimintaa omista lähtökohdistaan käsin sosiaalipedagogisen viitekehyksen puitteissa. Toimintaan ja sen toteutukseen vaikuttavat muun muassa ohjaajien erilaiset taustat ja hevostaidot sekä hevosiiin liittyvän harrastustoiminnan ja kilpailulajien monet muodot. Toiminnan ohjaajilta vaaditaan kekseliäisyyttä ja kykyä ottaa käyttöön erilaisia toimintatapoja erilaisissa konteksteissa. Vapaus toiminnan toteuttamiseen antaa tilaa luovuuden käytölle, mutta se antaa myös aiheen pohtia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan laatua. (Hämäläinen, 2001, 77.)

Opiskellessani sosionomi (AMK) opinnoissani sosiaalipedagogista hevostoimintaa aloin hahmotella, kuinka toteuttaisin sitä käytännössä valmistuttuani. Halusin jossain muodossa hyödyntää sosionomin työssä myös aiempaa muotoilijan (AMK) koulutustani. Koska minulla ei ole omia hevosia, etsin yhteistyökumppanikseni tallin ja aloin ottaa vastaan harjoitusasiakkaita saadakseni kokemusta asiakastyöstä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa.

Pohdin yritysidea ja tein toiminnalleni nettisivut, selvitin vakuutusvastuut ja päädyin toimimaan ainakin aluksi osuuskunnan kautta. Työn suunnitteluvaiheessa alkuperäinen aihe vaihtui yrityksen liiketoimintasuunnitelmasta materiaalin kehittämiseen. Koska yritys perustetaan vain kerran, halusin panostaa enemmän aiheeseen, josta minulle olisi hyötyä toimintaan pitkällä tähtäimellä.

Dokumentoin järjestämäni sosiaalipedagogista hevostoimintaa tulevaa opinnäytetyötä ajatellen ja pidin kameraa mukana. Pieni digitaalikamera oli osoittautunut käteväksi välineeksi jo aiemmin leirikouluja, ratsastusvaelluksia ja -leirejä ohjatessani, joten kuvaaminen oli minulle luontevaa. Dokumenttien kertyessä aloin pohtia, kuinka hyödyntäisin valokuvat parhaiten asiakkaiden käyttöön.

Visiona minulla oli ajatus jonkinlaisesta kasvunkansiosta tai portfolioista. Lopulliseksi dokumenttien toteutustavaksi valikoitui valokuvakirja. Päätin testata ideaa opinnäytetyössä toteuttamalla valokuvakirjan kolmelle asiakasperheelle heidän sosiaalipedagogisen hevostoimintansa aikana kertyneistä dokumenteista. Samalla halusin myös antaa asiakkaille mahdollisuuden osallistua halutessaan kirjan sisällön suunnitteluun ja materiaalin tuottamiseen.

6.2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Opinnäytetyöprosessin alussa otin yhteyttä Retkiratsut -nimiseen talliin. Laukaan Valkolassa sijaitseva Retkiratsut järjestää opetustunteja ja vaelluksia islanninhevosilla ja suomenhevosilla. Itselläni on eniten kokemusta juuri näistä hevosroduista ja koen ne rauhallisuutensa perusteella hyvin soveltuviksi sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Totesin paikan soveltuvan toimintaani erinomaisesti, koska Retkiratsuilla on asiakastyöhön tottuneita hevosia, joista pidetään hyvää huolta. Tallin ympäristö on kaunis, siellä on mukava ilmapiiri ja ihmiset ovat helposti lähestyttäviä.

Sovimme Retkiratsujen kanssa yhteistyöstä opinnäytetyöni suhteen hevosten vuokraamisella sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan, toimintaympäristön käyttämisestä asiakastyössä sekä palvelun mainostamisesta heidän nettisivuillaan. Itse tuon puolestani Retkiratsuille myönteistä mainosta opinnäytetyön, valokuvakirjan ja nettisivujen kautta.

Sain sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan mukaan kolme aiheesta kiinnostunutta asiakasperhettä. Perheissä oli iältään 4–12-vuotiaita lapsia ja heidän vanhempansa osallistuivat myös osittain toimintaan. Asiakkaat kävivät yhtä kertaa lukuun ottamatta omina ryhminään, koska aikataulujen yhtensovittaminen oli haasteellista.

Ensimmäisellä kerralla otin selvää asiakkaiden tavoitteista koskien sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Tavoitteiden perusteella jokaiselle kerralle luotiin oma suunnitelma sosiaalipedagogisen hevostoiminnan sisällöstä. Otin toiminnassa huomioon kaikkien asiakkaiden yhteisen toiveen päästä ratsastamaan mahdollisimman paljon. Ohjelmassa oli jokaisella kerralla hevosen hoitoa ja varustamista ratsastusta varten sekä jotain edel-

lisestä kerrasta poikkeavaa, kuten esimerkiksi erilainen ratsastusmaasto tai vuorovaikutusharjoitus.

Asiakkaiden yksityisyyttä suojatakseni en kerro tarkemmin heidän yksilöllisistä tavoitteistaan. Yleisiksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteikseen asiakkaat asettivat muun muassa hevosharrastukseen tutustumisen ja uusien kokemusten hankkimisen. Tavoitteena oli myös yhteinen toiminta perheen kanssa ja hevospies- ja ratsastustaitojen hankkiminen. Lasten toivottiin oppivan kuuntelemaan ohjeita ja noudattavan niitä, sekä kehittyvän yhteistyötaitoissa. Toiminnan avulla lasten toivottiin saavan lisää itsetuottamusta ja rohkeutta toimia uusissa tilanteissa. Tavoitteena oli myös omatoimisuuden lisääntyminen, kontaktin ottamisen opettelu sekä rohkeus sosiaalisissa tilanteissa.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toivottiin kehittävän tunteiden hallintaa ja ilmaisua sekä kommunikaatiotaitoja. Tavoitteena oli myös epävarmuudensietokyvyn lisääntyminen ja ristiriitojen sekä epämuikavien asioiden sietäminen. Lasten toivottiin oppivan kehon hallintaa, omien puoliensa pitämistä ja keskittymistä. Heidän toivottiin myös uskaltavan kysyä neuvoa ja palautetta ohjaajalta, sekä käyttää oppimiaan taitoja.

6.3 Opinnäytetyön vaiheet

Aloitin sosiaalipedagoginen hevostoiminnan Retkiratsuilla kesäkuussa 2011. Sovin aikataulut koulutyön lomaan, järjestin tapaamiset asiakkaiden kanssa ja suunnittelin toimintakerrat etukäteen. Jokaisella tallilla on omat toimintatapansa ja sääntönsä ja niistä pääsee usein selville vain olemalla paikalla ja osallistamalla toimintaan. Osallistuin vaelluksille oppiakseni tuntemaan yhteistyökumppanin, tallin ja hevoset, ympäristön ja sen toimintatavat. Hyödynsin toimintaa asiakkaideni kanssa muodostamalla sujuvia käytäntöjä ja hankkimalla kokemusta. Työ oli mielenkiintoista ja antoisaa ja asiakastyön lomassa selvisi esimerkiksi, milloin tallilla oli paljon väkeä ja milloin taas hiljaista. Pidin toiminnan aikana pohtivaa päiväkirjaa, jonka avulla reflektoin omaa toimintaani.

Dokumentoin toimintaa valokuvaamalla, koska se sopii hyvin hevosten ja asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Kameran käyttö vie vain hetken ja menetelmän nopeus antaa mahdollisuuden keskittyä kaikkiin tilanteisiin. Turvallisuus säilyy, kun ohjaajan huo-

mio ei ole liiaksi muualla. Kamera voi kärsiä kosteasta ilmasta, eikä akku toimi kovalla pakkasella, mutta suurimman osan vuodesta kamera toimii ihan moitteettomasti. Kännykkäkameran kuva ei mielestäni ollut riittävän tarkka.

Pohdin myös muita dokumentointimenetelmiä ja niiden haasteita: videointiin minulla ei ollut vielä riittävästi osaamista. Paperin ja kynän käyttö talliympäristössä, maastossa ja kentällä oli haastavaa ja tallitupaa lukuun ottamatta hyviä paikkoja piirtämiselle tai lomakkeitten täyttämiseksi ei ollut. Useimmiten asiakkailta on tarve mennä suoraan hevosien luo, joten toiminnan aloitukset tallituvassa tuntuivat usein kiireisiltä. Myös toimintakertojen lopussa tunnelma on jotenkin lähtöä enteilevä, etenkin jos asiakasta odotetaan paikan päällä tai häntä on tultu hakemaan aikaisin. Tästä syystä en pitänyt hyvänä ajatuksena sitä, että vaatisin asiakkaita tuottamaan materiaalia paikan päällä.

Ideavaiheessa esikuvanani valokuvakirjalle oli jonkinlainen oppimisprosessia kuvaava portfolio tai varhaiskasvatuksessa käytettävä kasvunkansio. Oma valokuvausharrastukseni ja kiinnostukseni voimauttavaa valokuvausta kohtaan oli yksi syy, miksi tämä työskentelytapa tuntui kaikkein luontevimmalta. Olen itse käyttänyt erilaisia visuaalisia kokoomakansioita tiedon jäsentämisen välineenä. Portfolion lisäksi olen käyttänyt kansioita erilaisten asioiden hallinnassa, joihin olen koonnut aihetta käsitteleviä artikkeleita ja lisännyt joukkoon omia pohdintoja sekä esimerkiksi piirustuksia ja valokuvia.

Kokeilin ajatusta jokaisella toimintakerralla kertyvästä kansioista, joka täyttyisi materiaalista toimintakertojen myötä. Annoin asiakkailleni omaksi muovitaskukansiot, joihin tuotin materiaalia, esimerkiksi tehtäviä, tietoa varusteista ja valokuvia asiakkaista. Idea ei ajan myötä tuntunut kovin toimivalta. Asiakkaiden tarpeet materiaalien suhteen olivat hyvin erilaisia ja oli vaikea seurata mitä materiaalia kenenkin kansioon oli jo kertynyt.

Marraskuussa 2011 minulla oli opiskelujen ohella aikaa paneutua aihetta koskevaan kirjallisuuteen ja aloitin kirjallisen työn kokoamisen. Tammikuussa 2012 päätin opinäytetyön lopulliseksi toteutustavaksi valokuvakirjan, koska olin kuullut sen tekemisestä paljon positiivista palautetta ja minulle oli syntynyt käsitys sen tekemisen helppoudesta. Valokuvia toiminnan ajalta oli kertynyt valokuvakirjaa ajatellen jo riittävästi ja se tuntui selkeimmältä tavalta antaa palautetta asiakkaille.

Annoin asiakkaille mahdollisuuden halutessaan toimittaa kirjaa varten kuvia toiminnasta ja hevosista, omia piirustuksia tai tarinoitaan. Ajattelin myös, että asiakas voisi myös itse toivoa nimeä omalle valokuvakirjalleen. Lähetin kysymyksen lapsille vanhempien kautta, mutta en saanut yhtään ehdotusta. Yksi perheistä osallistui lähettämällä itse ottamia kuvia. Mietin kirjalle erilaisia nimiehdotuksia ja päädyin nimeen ”Hevoshetket”, koska se kuvaa mielestäni hyvin toimintaa. Hevoseen liitetty sana ”hetki” on substantiivi, joka tarkoittaa lyhyttä ajanjaksoa, tuokiota tai tovia ja jotain tiettyä ajankohtaa (Sivistyssanakirja 2012).

6.4 Hevoshetket-valokuvakirjan toteutus

Toteutin Hevoshetket-valokuvakirjan Ifolorin kuvakirjaohjelmalla. Valitsin edullisimman vaihtoehdon, johon sai lisättyä sekä kuvia, että tekstiä. Kirjat ovat kooltaan kuvamäärästä riippuen 24- ja 36-sivuisia. Latasin kuvat ohjelmaan tiedostoista, järjestelin, muokkasin ja rajasin niitä uudelleen. Kuvat olen koettanut sommitella siten, että parhaat tulevat esille ja kirja olisi esteettinen kokonaisuus. Kuvatekstien tarkoituksena on informoida ja antaa positiivista palautetta. Kuvat ovat kuitenkin pääasia ja saavat kertoa olennaisimman, koska oma tulkintani olisi saattanut olla erilainen kuin asiakkaan. En myöskään halunnut omilla kommentteillani rajata asiakkaan mielikuvia, ja vaikuttaa liikaa kuviin liittyviin muistoihin.

Kirjoitin yleisen alkutekstin ensimmäiselle sivulle, jossa kerrotaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja valokuvakirjan tarkoituksesta. Mietin sopivat kuvatekstit ja halusin liittää mukaan myös osallistavia kysymyksiä, jotka selkeyden vuoksi kirjoitin *kursiivilla*. Kysymysten avulla asiakkaat voivat pohtia asioita kotona ja ne voivat auttaa heitä kertomaan lisää aiheesta. Kysymysten avulla he voivat kertoa lisää hevostoiminnasta ja ne antavat muille kirjaa katsoville välineen kysyä lisää aiheesta.

Viimeiselle sivulle laitoin omat terveiseni ja kirjoitin palautteen, jossa kerrotaan asiakkaan tekemistä asioista ja onnistumisista sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Kirjan tarkoituksena on antaa mahdollisuus katsoa itseä toimimassa ulkoa päin ja saada sen kautta positiivista palautetta. Kirjassa mainitaan myös toimintaympäristönämme toiminnut Retkiratsut-talli ja talliyriyksen yhteystiedot.

6.5 Opinnäytetyön tulokset

Toteutin opinnäytetyön aikana yhteensä 15 puolentoista tunnin mittaista toimintakertaa, joiden aikana lapset ja heidän vanhempansa saivat paljon uusia kokemuksia ja elämyksiä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Valmistin kaikille asiakasperheille Hevoshetket-valokuvakirjan, jonka he saivat omakseen. Kirjan mukana he saivat täytettävään lupa-anomuksen (Liite 1) valokuvien ja valokuvakirjojen käyttöön, saatekirjeen (Liite 2) sekä sosiaalipedagogista hevostoimintaa, että valokuvakirjaa koskevan palautelomakkeen (Liite 3).

Asiakkaiden osallistumisesta opinnäytetyöhön oli sovittu suullisesti jo ennen toiminnan aloittamista, mutta lupa-anomuksella sain asiakkailta luvan käyttää opinnäytetyötä varten ottamiani valokuvia ja Hevoshetket-valokuvakirjoja opinnäytetyössä sekä oman toimintani mainostamisessa. Valokuvakirjoja ei kuitenkaan niiden henkilökohtaisuuden vuoksi liitetä kirjalliseen työhön arkistointivaiheessa. Palautelomakkeen kysymyksiin laadin valmiita vastausvaihtoehtoja, joita asiakkaat saivat halutessaan jatkaa omin perusteluin. Kysymyksiä oli runsaasti, koska palautelomakkeen avulla halusin kerätä tietoa sekä opinnäytetyötä, että omaa toimintaani varten. Kerron tässä kappaleessa sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan ja valokuvakirjaan olennaisesti liittyvät tulokset. Osan kyselylomakkeeseen saamistani vastauksista olen jättänyt oman toimintani käyttöön.

Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuneet asiakkaat kokivat, että toiminnasta oli heille paljon hyötyä. Toiminta tuotti vanhempien mielestä myönteisiä onnistumisen kokemuksia, kohotti itsetuntoa sekä kasvatti rohkeutta, koska lapset saivat olla tekemisissä ison eläimen kanssa. Lasten mielestä toiminnasta oli hyötyä, koska siinä sai uusia kokemuksia ja oppi hoitamaan hevosia.

Vanhempien mielestä toiminnalle asetetut tavoitteet saavutettiin osittain. Koska ajanjakso oli suhteellisen lyhyt, toiminnassa päästiin vasta hyvälle alulle. Lasten mielestä tavoitteet saavutettiin hyvin, koska he olivat saaneet selkeitä ohjeita, hevosen hoidossa oli onnistuttu ja uusia taitoja oli opittu. Kehitettävää toimintaan löydettiin asioista, joita ei ollut ehditty lasten mielestä tehdä riittävän usein, kuten maastossa ratsastamista tai hevosen ohjaamista itse. Yksi vanhemmista toivoi säännöllistä toimintaa.

Hevosetket-valokuvakirjan toteutus oli vanhempien mielestä onnistunut, koska tuote on laadukas ja kuvissa on tavoitettu hyvin ilmeitä ja eleitä. Kuvat on taidolla sijoitettu, tekstit ja värit hyvin valittuja ja kysymykset hyviä. Kuvat ovat luonnollisia ja toiminta näkyy niistä kattavasti, kuvien ottaminen ei myöskään haitannut toimintaa. Kirja koettiin myös hyvin kannustavaksi. Lasten mielestä toteutus oli onnistunut osittain tai kokonaan, koska kuvat olivat hyviä ja kirjasta näkee parhaat palat. Erityisesti pidettiin kuvista, joissa näki itsensä hevosen selässä. Kritiikkiä saivat kuvat, joissa lapsella itsellään oli esimerkiksi ”tyhmä” ilme tai asento.

Kirjan tekstit saivat hyvää palautetta sekä vanhemmilta että lapsilta, koska niissä kerrottiin, mitä tapahtui ja ne koettiin kannustaviksi. Kysymyksiä olisi voinut olla enemmän, mutta osan mielestä myös kuvat käyvät hyvin keskustelun aiheiksi. Valokuvakirjan kehittämiseksi annettiin vinkkejä, että kuvista voisi kertoa enemmän ja että kirjassa olisi voinut olla hevosten hoitotarvikkeiden nimiä ja mieleen jäänyt tilanne: ”se kun se hevonen pieras”. Yksi vanhemmista lähetti perheen ottamia kuvia valokuvakirjaa varten, mutta muut eivät tunteneet tarvetta tai eivät ehtineet osallistua. Yksi lapsista olisi halunnut osallistua jollain tavoin, jos olisi tiennyt mahdollisuudesta. Toisten mielestä siinä olisi ollut liikaa työtä tai he eivät muuten vain halunneet osallistua.

Asiakkaiden mielestä valokuvakirjasta oli hyötyä, ja he arvioivat siitä saatavia hyötyjä esimerkiksi seuraavasti: ”Tässä säilyy muistot hauskoista hetkistä”, ”Siitä muistaa ne hepat ja sen, minkälaista siellä oli.”, ”Ylipäättään upeasta kokemuksesta hieno muisto sekä ”todistus” lapselle kokemastaan.” ja ”Kirja antaa ideoita myös (vanhemman) omaan työhön.”

Kysymykseen, vahvistaako valokuvakirja kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoinnista, asiakkaat vastasivat kyllä, koska siitä esimerkiksi näkyy, mitä yhdessä on tehty ja sen avulla voi käsitellä vuorovaikutustilanteita ja ”Kun me tehtiin ne jutut niin hienosti.” sekä ”kyllä tässä sitä sosiaalisuutta nyt pukkaa sivutolkulla: Ei yhtään nyrpeetä naamaa näy, että hauskaa oli ja monessa kuvassa ollaan yhdessä.”

Kysyttäessä voiko valokuvakirjan katselemisella ja sen esittelemisellä toisille olla itseluottamusta lisääviä vaikutuksia, osa lapsista oli sitä mieltä, etteivät he aio näyttää kirjaa muille. Eräs lapsi sen sijaan kommentoi, että ”siellä oli niin kivaa ni ois kiva kun toiset-

kin vaikka mummo kattois sen kirjan.” Kirjan koettiin soveltuvan hyvin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan lisätuotteeksi. Asiakkaiden mielestä valokuvakirjan avulla voi lisätä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tunnettuutta, sillä kirjaa voi helposti esitellä muille ja virittää keskustelua aiheesta. Osa asiakkaista koki kirjan enemmän oman perheen jutuksi.

Hevoshetket-valokuvakirja toimii kaikkien asiakkaiden mielestä erityisesti muistona, ja lähipiiri voi saada sen avulla tietoa hevostoiminnassa koetuista asioista. Kirja auttaa myös muodostamaan yhtenäisemmän kokonaisuuden erillisillä toimintakerroilla saaduista kokemuksista. Muutaman asiakkaan mielestä kirjaa voi myös hyödyntää edistymisen seuraamisessa. Yksi vanhempi kirjoitti, että kirja auttaa tukemaan itsetuntoa ja vahvistamaan minä-kuvaa. Yhden lapsen mukaan: ”Siinä me kaikki ollaan yhdessä ja ei menny aika hukkaan ja niissä kuvissa me tehään kaikkee.”.

Kysyin palautetta valokuvakirjasta myös yritysyhteistyökumppaniltani Retkiratsuilta. Heidän mukaansa Hevoshetket-valokuvakirja oli hyvä tuote, ja he hyväksyivät myös nimensä ja yhteystietojensa käyttämisen kirjassa.

7 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTIA JA POHDINTAA

7.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan arviointia

Olen tyytyväinen, että opinnäytetyöprosessi auttoi minua saamaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan alkuun. En alun perin ollut lainkaan varma siitä, että toiminnan järjestäminen onnistuisi ilman omaa hevosta. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa on siis mahdollista järjestää vuokrahevosilla, kunhan tutustuu etukäteen hevosiin sekä ympäristöön ja varmistaa toiminnan turvallisuuden.

Toiminnan kautta sain paljon arvokasta kokemusta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan järjestämisestä. Toiminnasta muodostui mukavaa puuhaa myös itselle ja vietin tallilla usein vapaa-aikaani. Myös yhdellä toimintakerralla toteuttamani kahden asiakasperheen yhdistäminen ryhmäksi onnistui hyvin. Kokemus on hyödyllinen, sillä ryhmätyöskentelystä olisi apua erityisesti yksittäisten toimintaan osallistuvien lasten tavoitteiden saavuttamisessa.

Järjestämäni sosiaalipedagoginen hevostoiminta oli mielestäni onnistunutta koska se oli asiakkaille mielekäästä ja se koettiin tarpeelliseksi. Toimintaan toivottiin myös jatkoa ja säännöllisesti kokoontuvia ryhmiä.

7.2 Hevosetket-valokuvakirjan arviointia

Hevosetket-valokuvakirjojen toteutus onnistui mielestäni hyvin. Kirjat näyttävät omasta mielestäni hieman vaatimattomilta ulospäin, mutta sisältä ne ovat täynnä muistoja ja elämyksiä. Sain tallennettua kameran avulla runsaasti tilanteita ja hetkiä, joita on mukava muistella jälkikäteen. Kuvien avulla pystyn palaamaan tilanteisiin, ja se mahdollistaa oman työn reflektoinnin. Konkreettisen esimerkin antaakseni huomasin kuvista hevosen päähän laitettun riimun, joka oli liian löysällä. Sen huomaaminen saa minut kiinnittämään jatkossa entistä tarkemmin huomiota varusteisiin ja niiden turvallisuuteen.

Hevoshetket-valokuvakirjoista saatujen positiivisten asiakaspalautteiden perusteella voin päätellä, että asiakkaiden mielestä kirja on hyvä lisätuote sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Myös kirjan toteutus oli heidän mielestään sekä kuvien, värien, että tekstien puolesta hyvin onnistunut. Kirjan avulla saatiin satunnaisista toimintakerroista koottua yhtenäinen kokonaisuus.

Asiakkaiden mielestä kirjasta oli hyötyä ennen kaikkea muistona ja sen avulla lähipiiri voi saada tietoa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa koetuista asioista. Vanhemmat uskoivat, että kirja voi lisätä lapsen itseluottamusta ja vahvistaa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa saatuja kokemuksia.

Hevoshetket-valokuvakirja tuotteena ja pedagogisen dokumentoinnin käyttö sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on osoitus innovatiivisuudesta. Uskon saavani valokuvakirjan avulla lisäarvoa järjestämälleni toiminnalle ja voin asiakkaiden suostumuksella käyttää sitä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja oman toimintani markkinointiin. Sitä, miten paljon asiakkaat oman sosiaalisen toimintansa kautta markkinoivat toimintaa esittelemällä kirjaa esimerkiksi lähipiirissään, on hankala arvioida. Keräsin palautteen avulla tietoa asiakkaiden mielipiteistä valokuvakirjan hyödyllisyydestä. Palaute kerättiin viikon kuluessa asiakkaiden saatua tuotteen itselleen, mutta olisi erityisen kiinnostavaa nähdä kuinka he kokisivat kirjan vuosien kuluttua. En pystynyt opinnäytetyön puitteissa tutkimaan, kuinka paljon valokuvakirjoista on hyötyä minulle palvelun tarjoajana, koska sen selvittäminen vaatii huomattavasti pidemmän ajanjakson.

7.3 Opinnäytetyön arviointia

Opinnäytetyöprosessin aikana tekemäni työn määrä ja tuottamani materiaalin laajuus yllättivät minut. Koin opiskelujen lomassa haasteelliseksi aikataulujen yhteensovittamisen asiakkaiden kanssa. Toimintaa oli mahdotonta järjestää säännöllisesti ja lopputuloksen tavoitteeksi muodostui entistä selkeämmin, että satunnaisista käyntikerroista oli tarkoitus saada asiakkaille yhtenäinen kokemus lopputuloksen avulla. Näin laajaan prosessiin olisi ollut hyvä tehdä yksityiskohtaisempi suunnitelma ja aikataulu. Olisinko kuitenkin saanut niin paljon aikaan, jos olisin rajannut aiheen heti alussa hyvin halli-

tuksi kokonaisuudeksi? Onnistuin kuitenkin pitämään prosessin hallinnassa ja voin käyttää siitä saatuja oppeja hyödykseni tulevaisuudessa.

Mielestäni saavutin opinnäytetyölle asettamani tavoitteet hyvin, koska sain kokeilla omaa tapaa järjestää sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Kehitin samalla menetelmän, jonka avulla voin dokumentoida toimintaa. Sain myös kerättyä paljon materiaalia sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta kertomiseen ja palvelun mainostamiseen. Nyt minulla on tuote, jonka avulla voin tuoda hevoset ja talliympäristön lähemmäksi asiasta kiinnostuneita ihmisiä. Toivottavasti se innostaa uusia ihmisiä mukaan sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan.

7.4 Yhteistyön arviointia

Retkiratsut osoittautui erinomaiseksi paikaksi järjestää sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja yhteistyömme on toiminut hyvin. Tiedonkulku ja asioista sopiminen yrittäjien ja muun tallinväen kanssa on ollut sujuvaa ja tarvittaessa on löytynyt apua. Oma toimintani on mielestäni sopinut tallin ilmapiiriin sekä toiminnan luonteeseen.

Vaikka en päässyt testaamaan ympäristöä liikuntarajoitteisten asiakkaiden kanssa, esteettömyyden kannalta ajateltuna totesin tilat asiakkaideni kanssa hyvin toimiviksi. Ainoastaan satulahuoneessa jotkin hevosten varusteista on ripustettu liian korkealle, mikä hankaloitti pienimpien asiakkaiden toimintaa ja rajoitti heidän omatoimisuuttaan. Tähän löysin kuitenkin ratkaisun olemalla itse apuna tai valmistautumalla oikein, esimerkiksi asettamalla varusteet valmiiksi saataville. Olosuhteet antoivat samalla asiakkaille mahdollisuuden harjoitella kontaktin ottamista muihin tallilla olijoihin.

7.5 Opinnäytetyön eettisyys

”Miks meidän pitää tehdä? Sää aina vaan katot vierestä”, sanoi neljävuotias asiakas. Siihen ja lukemattoman moniin muihin kysymyksiin minun on pitänyt osata vastata opinnäytetyöni aikana. Suurimman osan kysymyksistä olen kuitenkin esittänyt itse. Opinnäytetyöhöni liittyy paljon eettisiä kysymyksiä koskien asiakkaita, heidän turvallisuut-

taan, asiakastyön dokumentointia ja dokumenttien käyttämistä ja säilyttämistä sekä eläinten hyvinvointia.

Pienen asiakkaani kysymys on myös eettinen. Toteutanko sosiaalipedagogiikan periaatteita tekemällä asioita hänen puolestaan? En. Lapsi voisi kyllä olla tyytyväisempi saamaansa palveluun ja kertoa kotona, miten mukava ohjaaja on. Mutta miten voin perustella asiakkaalle tarjotessani sosiaalipedagogista hevostoimintaa, että palvelu ei kuuluu palveluun? Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa palvelen asiakasta parhaiten auttamalla häntä auttamaan itseään. Onneksi saan olla mukana tilanteissa, joissa asiakkaat oppivat uusia asioita ja saavat oivalluksia elämysten kautta.

Sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden tarkoituksena on tukea ammatti-identiteettiä ja vahvistaa uskoa oman työn merkitykseen ja sen mahdollisuuksiin. Sosiaalialan työtä tehdään monenlaisissa ympäristöissä, mutta ammattilaisten on kaikissa tilanteissa pyrittävä suojelemaan palvelujen käyttäjiä väärinkäytöksiltä. Työn tavoitteena on ihmisten auttaminen ja puutteen sekä kärsimyksen vähentäminen sekä vastaaminen kehityksen ja muutoksen tuomiin haasteisiin. Sosiaalialan työssä on myös mahdollisuus vaikuttaa koko yhteiskuntaan. (Talentia ry 2009.)

7.6 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin aikana

Olen kokenut opinnäytetyön aikana monivaiheisen prosessin ja olen tehnyt enemmän asioita kuin osasin odottaa. Se kertoo sekä antaumuksella tehdystä työstä, että siitä, kuinka haasteellista aiheen rajaaminen voi olla ihmiselle, jota kiinnostaa ottaa selvää kaikesta. Toisaalta, jos olisin rajannut työni jo etukäteen tarkasti sosiaalipedagogista hevostoimintaa tarjoavan yrityksen liiketoimintasuunnitelmaan, en olisi nyt näin pitkällä. Suunnitelmallisuuteni on kehittynyt prosessin aikana ja olen osannut asettaa aikatauluja hyvin myös itsenäiselle työskentelylle.

Prosessi on kehittänyt itseluottamustani siinä suhteessa, että uskallan lähteä toteuttamaan laajoja kokonaisuuksia. Olen kantanut vastuuta asiakkaideni turvallisuudesta ja huolehtinut toisten omistamista eläimistä.

Vaikka työskentelin yksin, sain silti arvokasta kokemusta yhteistyöstä eri tahojen kanssa ja koen onnistuneeni siinä. Välillä tunsin tarvitsevani keskustelukumppania ja koin, että keskustelujen kautta olisin voinut avartaa omia ajatuksiani helpommin. Sain tuon asiani kanssa yksin olemisen kautta hyvän kokemuksen siitä, että minun on tehtävä itsenäisiä päätöksiä.

Olen saanut prosessin aikana kokeilla monia erilaisia ja uusiakin rooleja. Työssä on ollut paljon apua esimerkiksi aiemmin hankituista hevostaidoista, joita ilman sosiaalipedagogisen hevostoiminnan aloittaminen olisi käytännössä ollut mahdotonta. Opinnäytetyössä käsittelemäni asiat ovat vahvistaneet omaa eettistä ajattelua ja taito antaa minulle hyvän pohjan toimia sosionomin ammatissa.

Opinnäytetyön avulla pääsin aloittamaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja kokeilemaan omaa tapaa toteuttaa toimintaa. Onnistuin myös yhdistämään prosessiin aiempaa osaamistani muotoilijan (AMK) ammatista. Se on ollut minulle tärkeää, koska hevostaitojen ohella myös se on osa persoonaani ja taidoistani voi olla asiakkaille hyötyä. Olen oppinut paljon itsestäni, sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, sekä pedagogisesta dokumentoinnista ja asiakastyöstä. Kaikkein ihaninta oli katsella valokuvakirjoissa hymyileviä asiakkaita ja nähdä kuinka he nauttivat hevosten seurassa. Sain myös seurata kuinka asiakkaani kehittyivät ja saivat lisää itsevarmuutta sekä uskalsivat toimia aina vain reippaammin erilaisissa tilanteissa.

7.7 Soveltamismahdollisuudet ja ehdotuksia jatkotyöskentelyyn

Pedagoginen dokumentointi ja sen avulla aikaansaatu valokuvakirja soveltuvat mielestäni hyvin käytettäväksi sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Valmiiksi tuotettuja tekstejä on helppo muokata uusille asiakkaille. Valokuvakirjojen tekeminen on helppoa, vaikka se vei aluksi paljon aikaa. Näiden ensimmäisten kirjojen valmistaminen auttoi minua Ifolorin kirjanteko-ohjelman opettelussa, joten tuotteiden tekeminen on jatkossa nopeampaa ja tuote on helposti sovellettavissa kenelle tahansa asiakkaalle. Kirjan lopullinen hinta on vielä pohdinnan alla, eikä siitä markkinoinnin kautta saatavia hyötyjä voinut tämän opinnäytetyn puitteissa todeta.

Olin ajatellut katsella kansiota yhdessä asiakkaan kanssa viimeisellä kerralla ja tarkkaila, mitä huomioita asiakas tai tämän vanhempi tekee. Toteutin tämän kuitenkin vain osittain viedessäni kansion kahden asiakkaan kotiin. Se johtui siitä, että uskoin tilannetta olevan vaikea arvioida jälkeenpäin. Voin toteuttaa ajatuksen myöhemmin ja opetella käyttämään paremmin valmistamaani pedagogista työvälinettä.

Olen kiinnostunut pyytämään tuotteesta palautetta myös muilta pedagogista dokumentointia työskentelyssään käyttäviltä tahoilta. Olisi mielenkiintoista oppia lisää muiden tavoista toteuttaa pedagogista dokumentointia ja ottaa vastaan parannusehdotuksia.

Opinnäytetyön aikana olen pohtinut paljon, millaiseen sosionomin työhön voisin yhdistää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan? Hevostoiminta voisi omalla kohdallani sisältyä päivätyöhön mielenterveys- tai vammaispalvelussa. Voisin myös toteuttaa sitä yksityisille asiakkaille vapaa-aikanani. Hevostallien kanssa on myös mahdollista tehdä erilaisia työsuorituksiin perustuvia sopimuksia ja palvelujen vaihdosta kannattaa keskustella. Sopimusten avulla voi vaikuttaa hevostoiminnan hintaan ja näin saada siitä mahdollista useille erilaisille osallistujaryhmille. Työn tekeminen tallille ja siitä palkaksi saatu aika hevosten kanssa, voi toimia asiakkaille motivaation lähteenä.

Opinnäytetyöprosessin avulla olen saanut kosketuksen omaan tapaan toteuttaa sosiaalipedagogista hevostoimintaa ja tulevaisuus näyttää kuinka hevostoiminta tulee sisältymään työhöni sosionomina. Valokuvakirjat ja muu tuottamani materiaali auttavat minua tekemään sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta tunnetumpaa.

LÄHTEET

- Cision Wire 2007. Ifolor tuo valokuvakirjat Suomen markkinoille. Viitattu 23.4.2012.
<http://www.cisionwire.dk/cocomms-oy/r/ifolor-tuo-valokuvakirjat-suomen-markkinoille,c303167>
- DalMaso Riitta & Kuosmanen Voitto 2008. Sosionomityön käsitteellistä etsintää. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 35–47.
- Heinimaa, Elisse 2011. Reggio Emilian kunnalliset päiväkodit – pedagoginen suunnan näyttäjä maailmalla. Teoksessa Jarno Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin: kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Opetus 2000. Jyväskylä: Ps-kustannus, 277–282.
- Henkilötietolaki 1999/523, 22.04.1999. Viitattu 28.3.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>
- Hietaharju, Mikko 2010. Kuuntele kuvaa. Näkökulmia kuvan tulkintaan. Jyväskylä: WSOYpro Oy.
- Honkanen, Minna; Janttonen, Kati & Manner, Merja 2010. Toimitaan yhdessä tallilla. Työskentelyopas Lasten ja nuorten kuntoutuskoti Himaharjulle. Savonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hämäläinen, Juha 2001. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kopijyvä.
- Juvonen, Tiina 2011. ”Hevonen tunteiden tulkkina”. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kielellisiä erityisvaikeuksia omaavien lasten ryhmässä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Jyväskylän yliopisto 2012. Portfolio opas. Viitattu 23.4.2012.
<http://peda.net/veraja/jyu/ac/all/portfolio/pofoopas/maaritelma>
- Kaimio, Tuire 2004. Hevosen kanssa. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Kjälldman, Ritva 2010. The impact of socio-pedagogic equine-activities intervention on special education pupils with neurological disorders. Maataloustieteen Päivät 2010. Viitattu 2.3.2012
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/061.pdf>
- Kuluttajavirasto 2004. Kuluttajaviraston ohjeet ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi 2004. Kuluttajaviraston julkaisusarja 4/2004. Viitattu 27.3.2012.

- <http://www.tukes.fi/Tiedostot/Tuoteturva/Kuluttajavirasto/8.%20Ohjeet%20ratsastuspalveluiden%20turvallisuuden%20edist%C3%A4miseksi%20.pdf>
- Kurki, Leena; Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Mistral, Kip 2007. Heart to heart. A Quantitative Approach to Measuring the Emotional Bond between Horses and Humans. Viitattu 29.3.2012.
http://www.eponapeople.co.uk/Why_Horses_Can_help_Humans.pdf
- Mäkinen, Riitta; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Lee, Gina 2009. Making memories last. Viitattu 24.4.2012.
<http://www.cbsnews.com/stories/2002/09/16/earlyshow/living/parenting/main522161.shtml>
- Orava, Jenna 2010. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan päämäärät ja toteutus hevostoiminnan ohjaajien kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Erityispedagogiikan Pro gradu -tutkielma. Viitattu 2.3.2012.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110185/urn_nbn_fi_uef-20110185.pdf
- Pakarinen, Mari 2009. Hevosavusteisen auttamistyön eri muotoja sekä sosiaalipedagoginen hevostoiminta englanniksi. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta syrjäytymisen ehkäisyssä ja sosiaalisessa kuntoutuksessa VI. Projektityö.
- Rintakorpi, Kati 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos.
- Saastamoinen, Katri 2007. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuudet psykososiaalisen toimintakyvyn tukemisessa. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalipedagogiikan Pro Gradu -tutkielma.
- Savolainen, Miina 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.
- Semi, Eija 2012. Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry, Itä-Suomen aluetoiminnan kokous, Pieksämäki.. Luento18.2.
- Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry 2011. Eettiset ohjeet. Viitattu 28.2.2012.
http://files.kotisivukone.com/hevostoiminta.kotisivukone.com/UUDET_TI EDOSTOT/eohjeet_logopaperilla.pdf

Sosiaaliportti 2012. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 28.2.2012.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/toteuttaminen/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/toteuttaminen/)

Sivistyssanakirja 2012. Viitattu 18.3.2012. <http://sivistyssanakirja.com/hetki>

Talentia ry 2009. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet.

Helsinki. Viitattu 28.3.2012.

http://www.talentia.isintexas.com/edocs/julkaisut/eettinen_opas/eettinenopas.pdf

Viinikainen, Emilia 2010. Valokuvakirjojen laatuvertailu. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Insinööri. Mediatekniikan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 23.4.2012.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24998/instyo_emilia_viinikainen.pdf?sequence=1

Vuorinen, Raili 2012. Varhaiskasvatuksen arki – kirjoitussarja. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto. Viitattu 23.4.2012.

http://www.jhl.fi/portal/fi/edunvalvonta/ammattialat/sosiaali_ja_terveysala/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen_arki/

LIITE 1. LUPA-ANOMUS VALOKUVIEN JA VALOKUVAKIRJAN KÄYTTÖÖN

Ympyröi hyväksymäsi vaihtoehto (x) ja allekirjoita.

Tämä lupa koskee valokuvissa ja valokuvakirjassa esiintyvää henkilöä/henkilöitä:

x	Annan luvan käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia sekä toiminnan ajalta tehtyä valokuvakirjaa Riikka Nikolan opinnäytetyössä (Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäki).
x	En anna lupaa käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia sekä toiminnan ajalta tehtyä valokuvakirjaa Riikka Nikolan opinnäytetyössä (Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäki).
x	Annan luvan käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia Riikka Nikolan sosiaalipedagogista hevostoimintaa esittelevillä nettisivuilla : http://hevoshetket.nettisivu.org/
x	En anna lupaa käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia Riikka Nikolan sosiaalipedagogista hevostoimintaa esittelevillä nettisivuilla : http://hevoshetket.nettisivu.org/
x	Annan luvan käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia Riikka Nikolan sosiaalipedagogista hevostoimintaa esittelevissä esitteissä.
x	En anna lupaa käyttää sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa otettuja valokuvia Riikka Nikolan sosiaalipedagogista hevostoimintaa esittelevissä esitteissä.
x	Annan luvan käyttää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ajalta tehtyä valokuvakirjaa Riikka Nikolan esitellessä henkilökohtaisesti järjestämäänsä toimintaa.
x	En anna lupaa käyttää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ajalta tehtyä valokuvakirjaa Riikka Nikolan esitellessä henkilökohtaisesti järjestämäänsä toimintaa.

Lupa varmistetaan uudelleen, jos valokuvia tai valokuvakirjaa halutaan käyttää myöhemmin tilanteessa, joka poikkeaa selkeästi alkuperäisestä käyttötarkoituksesta.

Päivämäärä: Jyväskylässä 23.3.2012

Allekirjoitus:

Nimen selvennys:

LIITE 2. Hevoshetket – valokuvakirjan saatekirje

Heinäntuoksuiset terveiset sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta!

Olette olleet mukana sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käynnistämisympäristössä Retkiratsuilla. Pyysin teidät asiakkaikseni nähdäkseni, millaiseksi järjestämäni toiminta muotoutuu, kuinka yhteistyö Retkiratsujen kanssa sujuu sekä selvittääkseni, onko toiminnalle edellytyksiä.

Olette toimintaan osallistuessanne olleet mukana myös opinnäytetyöni kehittämistyössä. Toimintaa on järjestetty epäsäännöllisesti, aina mahdollisuuksien mukaan kun olen opiskeluitani saanut järjestettyä sopivan välin. Itse asiassa opinnäytetyön aihe muotoutui, kun halusin, että satunnaisista käyntikerroista muodostuisi teille yhtenäinen kokemus lopputuloksen avulla.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan soveltuva tuote, jonka avulla toiminnan lomassa syntyneet dokumentit voidaan hyödyntää asiakkaiden käyttöön. Idean esikuvana oli ajatus kasvunkansioista tai portfolioista. Prosessin aikana lopulliseksi dokumenttien hyödyntämistavaksi toteutustavaksi valikoitui valokuvakirja. Opinnäytetyössäni on toteutettu valokuvakirja kolmelle asiakkaalle heidän sosiaalipedagogisen hevostoimintansa aikana kertyneistä dokumenteista. Osalle asiakkaista annettiin mahdollisuus osallistua kirjan sisällön suunnitteluun ja materiaalin tuottamiseen.

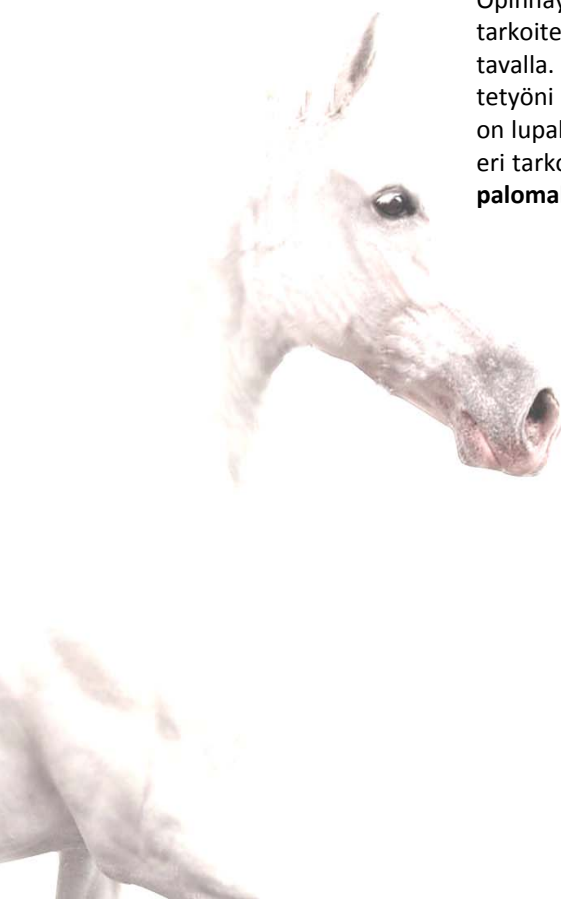
Valokuvakirjan toivon tuovan hyötyjä sekä asiakkaalle, itselleni toiminnan järjestäjänä sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tunnettavuudelle. Valokuvakirjan pääasiallisena tarkoituksena on antaa asiakkaalle mahdollisuus nähdä itsensä toimimassa hevosten kanssa ja vahvistaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikuttavuutta. Kirja voi toimia myös muistona, keskustelun välineenä ja auttaa edistymisen seuraamisessa. Sen kautta asiakkaan lähipiiri voi saada tietoa asiakkaan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta kokemista asioista ja sitä voidaan hyödyntää myös asiakkaan kasvatus- ja kuntoutussuunnitelman tekemisessä.

Valokuvakirjan avulla voin myös itse seurata asiakkaan edistymistä ja saan uuden välineen keskustella asiakkaan kanssa aiemmin tehdyistä asioista. Näin voisin saada lisätietoa hänen omasta näkökulmastaan erilaisiin tilanteisiin sekä seurata omaa kehittymistäni ja reflektoida omaa työtäni. Tuotteen avulla toivon myös saavani lisäarvoa hevostoimintaa tarjoavalle yritykselleni ja sen avulla voisin erottua muista alan yrittäjistä ja saada uusia asiakkaita. Valokuvakirjaa voisi (asiakkaan luvalla) käyttää apuna tiedonvälityksessä tehdessäni yhteistyötä asiakkaan lähipiiriin ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Valokuvakirjan tarkoituksena on samalla välittää tietoa sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja lisätä sen tunnettavuutta sekä kehittää sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

Opinnäytetyö on nyt siinä vaiheessa, että olen saanut valokuvakirjat valmiiksi. Ne on tarkoitettu teille itselleni ja saatte käyttää niitä hyödyksenne parhaaksi katsomallanne tavalla. Kuvakirjoista on myös toinen kappale, joka on tarkoitettu esitettäväksi opinnäytetyöni yhteydessä. Valokuvakirjoista on mahdollista tilata myös lisäkappaleita. Ohessa on lupalomake, jolla voitte halutessanne antaa minulle luvan kuvien ja kansion käyttöön eri tarkoituksiin. **Mukana on myös palautelomake, jonka toivon teidän palauttavan lupalomakkeen kanssa viimeistään pe 23.3.2012.**

Valmistun sosionomiksi 1.6.2012, jonka jälkeen opiskelukiireet ovat ohi ja voin alkaa ottaa vastaan asiakkaita sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Toteutan toimintaa työn ohessa, mutta pyrin siihen että saisin aikaan säännöllisesti kokoontuvia ryhmiä.

Ystävällisin terveisin,
Riikka Nikola

LIITE 3. Palautekysely sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta ja Hevosetket -
valokuvakirjasta

PALAUTELOMAKE Palauta viimeistään pe 23.3.2012.

Ohje: Ympyröi (x) mielestäsi sopivan vaihtoehdon kohdalta ja jatka lausetta. Vastaa
avoimiin kysymyksiin.

Vastaaja:

- x asiakas itse
- x asiakkaan vanhempi

PALAUTE SOSIAALIPEDAGOGISESTA HEVOSTOIMINNASTA

Oliko hevostoiminnasta mielestäsi hyötyä?

- x ei ollut hyötyä, koska...
- x oli jonkin verran hyötyä, koska...
- x oli paljon hyötyä, koska...

Millaista hyötyä toiminnasta oli?

Sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle asetetut tavoitteet saavutettiin mielestäni...

- x huonosti, koska...
- x osittain, koska...
- x hyvin, koska...

**Miten Retkiratsuilla järjestettävää sosiaalipedagogista hevostoimintaa voisi mie-
lestäsi kehittää?**

PALAUTE HEVOSHETKET VALOKUVAKIRJASTA

Miten valokuvakirjan toteutus on mielestäsi onnistunut?

- x toteutus ei ole onnistunut, koska...
- x toteutus on onnistunut osittain, koska...
- x toteutus on onnistunut, koska...

Arvioi kirjan toteutuksen eri osa-alueita:

Kuvat ovat:

- x huonoja, koska...
- x osa hyviä, osa huonoja, koska...
- x hyviä, koska...

Kuvatekstit ovat...

- x huonoja, koska...
- x osa hyviä, osa huonoja, koska...
- x hyviä, koska...

Valokuvakirjaan on lisätty kysymyksiä osallisuuden lisäämiseksi. Ne on tarkoitettu vihjeiksi, joiden avulla kirjassa kuvatuista aiheista voidaan keskustella kirjaa katselessa.

Kirjassa olevat kysymykset ovat:

- x huonoja, koska...
- x hyviä, koska...

Auttavatko valokuvakirjassa olevat kysymykset mielestäsi lisäämään keskustelua kirjaa

katsottaessa?

- x eivät, koska...
- x jonkin verran, koska...
- x kyllä, koska...

Kirjassa käytetyt värit ovat:

- x huonoja, koska...
- x hyviä, koska...

Kerro ajatuksiasi valokuvakirjan kehittämiseksi: Esim. Mitä siihen olisi voinut lisätä? Mitä olisi kannattanut jättää pois?

Saitko mahdollisuuden osallistua valokuvakirjan sisällön suunnitteluun ja materiaalin tuottamiseen? Esim. toimittamalla materiaalia, kuten valokuvia tarinoita tai piirustuksia, tai antamalla kirjalle itse keksimäsi nimen.

- minulle ei annettu mahdollisuutta osallistua. En olisi halunnutkaan osallistua, koska...
- minulle ei annettu mahdollisuutta osallistua. Olisin kuitenkin halunnut osallistua, koska...
- minulle annettiin mahdollisuus, mutta en osallistunut, koska...
- minulle annettiin mahdollisuus osallistua ja osallistuin. Miten osallistuit?

Arvioi valokuvakirjan merkitystä:

Onko valokuvakirjasta hyötyä?

- ei ole hyötyä, koska...
- kyllä, koska...

Vahvistaako valokuvakirja mielestäsi kokemuksia sosiaalipedagogisesta hevostoitinnasta?

- ei, koska...
- kyllä koska...

Voiko valokuvakirjan katselemisella ja sen esittelemisellä toisille olla itseluottamusta lisääviä vaikutuksia?

- ei, koska...
- kyllä koska...

Valokuvakirja toimii mielestäni...(Ympyröi mielestäsi sopivat vaihtoehdot ja kerro lisää jos haluat.)

- muistona, koska...
- edistymisen seuraamisessa, koska...
- sitä voi hyödyntää kasvatus- ja kuntoutussuunnitelman tekemisessä, koska...
- lähipiiri voi saada sen avulla tietoa sosiaalipedagogisessa hevostoitinnassa koetuista asioista, koska...
- auttaen muodostamaan yhtenäisemmän kokonaisuuden erillisillä hevostoimintakerroilla saaduista kokemuksista, koska...
- jossain muussa asiassa, missä?

Kysymyksiä vanhemmille:**Soveltuuko valokuvakirja mielestäsi lisätuotteeksi sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan?**

ei sovellu, koska...

kyllä soveltuu, koska...

Voiko valokuvakirjan avulla mielestäsi lisätä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tunnettavuutta?

ei, koska...

jonkin verran, koska...

kyllä, koska...

Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan osallistuminen ryhmässä maksaa 30 € ja yksilöasiakkaalle 60 €(1,5h)/kerta. Arvioi minkä verran toimintaan osallistuva voisi toiminnan lisäksi maksaa valokuvakirjasta.

Sopiva hinta olisi noin €.

Halutessasi voit jatkaa vastauksiasi tai kirjoittaa lisää palautetta lomakkeen toiselle puolelle. Kiitos palautteesta!